

SYTYKETTÄ YHTEISTYÖHÖN -valmennus: osio 2

Systeminen työskentely-
orientaatio lastensuojelussa

Valmennuksen työskentelytavat

Pidä mikrofoni suljettuna muiden puhuessa

Pyydä puheenvuoroa

Sano nimesi, kun puhut

Voit kysyä tai kommentoida myös keskustelu-ikkunassa

Ilmoita keskustelussa, jos joudut olemaan hetken pois

Kärsivällisyyttä tekniikan kanssa

Valmennuksen sisältö

- Osio 1: Mitä on lastensuojelu?
 - Käymme läpi perusasioita lastensuojelusta, lastensuojeluilmoituksesta, palveluista ja monialaisesta yhteistyöstä
- **Osio 2: Systeminen työskentelyorientaatio ja systeminen työote**
 - **Tutustumme systemiseen työotteeseen ja sen peruseriaatteisiin**
- Osio 3: Systeminen tiimityö lastensuojelussa ja monialaisessa yhteistyössä
 - Tutustumme lastensuojelun systemiseen tiimimalliin, keskeisiin menetelmiin sekä siihen, mitä systemisyys voi tuoda monialaiseen yhteistyöhön

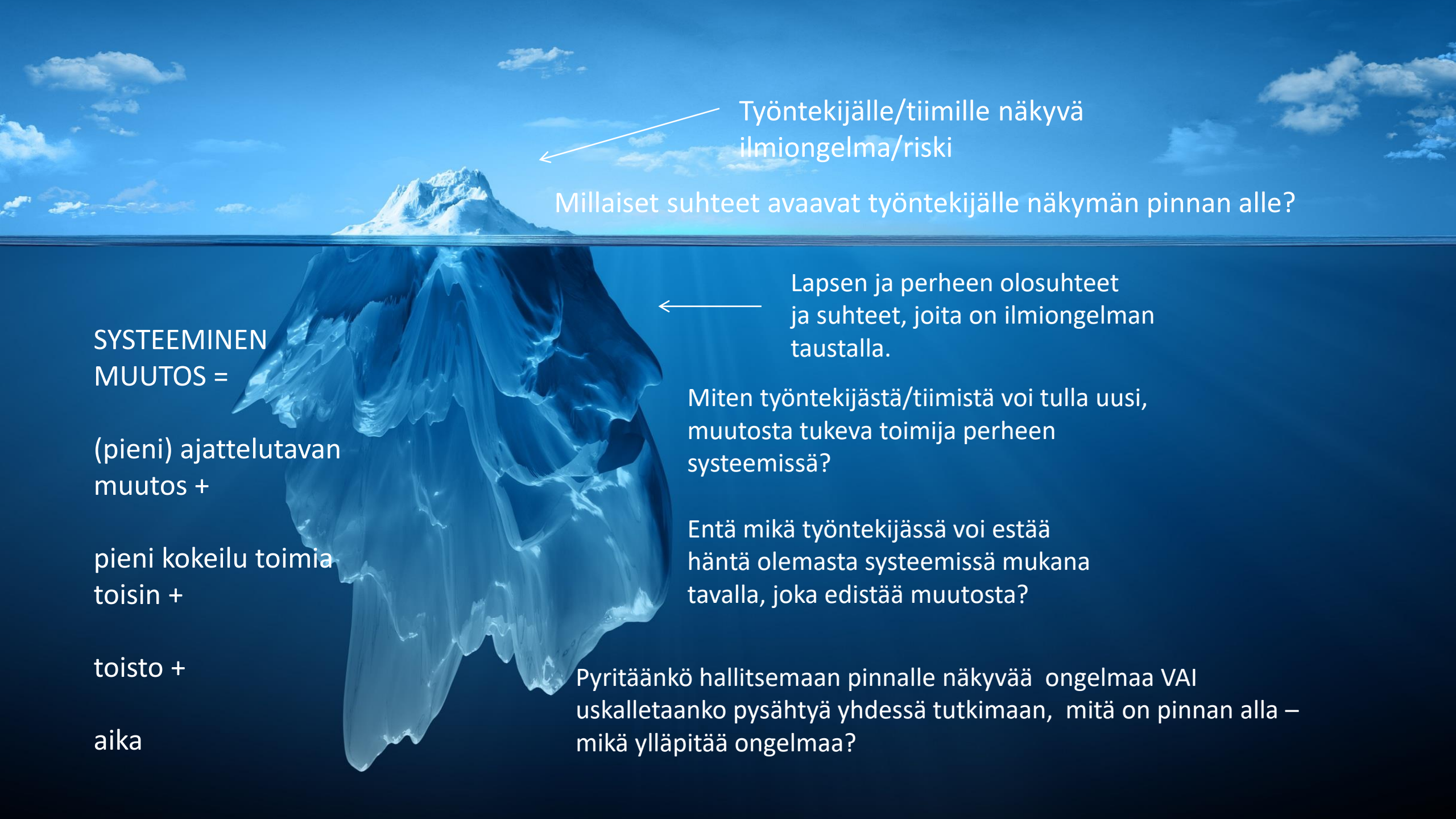

Päivän aikataulu

12.00	Aloitus Systeemisen työtteen lähtökohdat
~13.00	Tauko 15 min
~13.15	Lupaa pyytävä työote Dialogisuus ja reflektiivisyys Harjoitus
~14.45	Tauko 15 min
~15.00	Hypoteesit Harjoitus
15.30	Valmennus päättyy

Systemisen työotteen lähtökohdat

Työntekijälle/tiimille näkyvä
ilmiongelma/riski

Millaiset suhteet avaavat työntekijälle näkymän pinnan alle?

Lapsen ja perheen olosuhteet
ja suhteet, joita on ilmiongelman
taustalla.

Miten työntekijästä/tiimistä voi tulla uusi,
muutosta tukeva toimija perheen
systeemissä?

Entä mikä työntekijässä voi estää
häntä olemasta systeemissä mukana
tavalla, joka edistää muutosta?

Pyritäänkö hallitsemaan pinnalle näkyvää ongelmaa VAI
uskalletaanko pysähtyä yhdessä tutkimaan, mitä on pinnan alla –
mikä ylläpitää ongelmaa?

SYSTEEMINEN
MUUTOS =

(pieni) ajattelutavan
muutos +

pieni kokeilu toimia
toisin +

toisto +

aika

Lastensuojelun uudistamisen tarve

- 2000-luvun alussa Iso-Britanniassa tapahtui lapsikuolemia, joissa perheet olivat viranomaisille entuudestaan tuttuja, mutta tapahtumakulkuihin ei oltu pystytty puuttumaan
- Sosiaalityö Isossa-Britanniassa kärsi liiasta byrokratiasta, työntekijöiden liian tiheästä vaihtuvuudesta ja yksittäisen sosiaalityöntekijöiden oli vaikeaa hallita työkuormaansa
- Eileen Munro 2011: *“tehdäänkö asiat oikein vs. tehdäänkö oikeita asioita”*
 - Englannissa lastensuojelussa keskeisessä roolissa oli tiukka sääntöjen noudattaminen ja tekemisen mittaamisen painoarvo (valtion tiukka kontrolli)
 - Pelkät säännöt ja standardit eivät tuo lapselle turvaa

Hackneyn malli

- Hackney-malli
 - vuonna 2007 Lontoon Hackneyssä Isabelle Trowler ja Steve Goodman kehittivät ”Reclaiming Social Work” -nimisen mallin, jota alettiin myöhemmin kutsua Hackney-malliksi
 - keskeistä mallissa oli perheterapeuttisen lähestymistavan soveltaminen lastensuojelutyöhön ja luottamus sosiaalityön ammattilaisten arvioon
 - Asiakastyössä keskeistä suhteen luominen ja työn uudelleen organisointi
- Tulokset
 - 2007–2013 välisenä aikana huostaanotot vähenivät Hackneyssä 40 %
 - Työntekijöiden vaihtuvuus väheni ja luottamus työntekijöihin lisääntyi ja pystyttiin tekemään ennalta ehkäisevämpää työtä

Suomalaisen lastensuojelun muutostarpeet

- **Organisaatioiden näkökulma**
 - Suuret asiakasmäärät, työntekijöiden kuormittuminen ja vaihtuvuus, kasvavat kustannukset, auttavien tahojen yhteistyön vaikeudet
 - Yksin tekemisen kulttuuri, työskentelyn ongelmakeskeisyys ja matala intensiteetti, riittämätön tuki ja ohjaus työntekijöille
 - Tarvitaan joustavan ja monitoimijaisen työn mahdollistavat rakenteet ja vastuun jakamista – osaava, lapsiin ja perheisiin sitoutuva lasten suojelu
- **Asiakkaan näkökulma**
 - Lastensuojelun palvelut pirstaleisia tai pätkittäisiä
 - Saatu tuki ei huomioi riittävästi perheiden kokonaisuutta ja tieto ei kulje riittävästi
 - Tarvitaan vaikuttavia, saavutettavia, leimaamattomia, asiakasta lähelle tulevia monitoimijaisia palveluja

Systeminen ajattelu perheiden kanssa tehtävässä työssä

Systemeemisen ajattelun taustalla on systeemiteoria

- **Systeemiteoria** on teoreettinen kokonaisuus, jonka avulla tutkitaan
 - *osista muodostuneita kokonaisuuksia*
 - *osien muuttuvaa vuorovaikutusta sekä*
 - *osien muodostamia kokonaisuuksia*
- Osien vuorovaikutusta ajatellaan luonnehtivan kehämäinen syy-seuraus –malli:
 - *systemin sisällä kaikki vaikuttaa kaikkeen, ja lisäksi systemi saa vaikutteita ulkopuolisesta maailmasta, johon se myös itse vaikuttaa.*
- Systemin kokonaistoiminta on enemmän kuin osatoimintojensa summa.

Mitä systeemisyys tarkoittaa?

- Systeemisyydellä tarkoitetaan ajattelutapaa, jossa työskentelyn keskiössä ovat vuorovaikutussuhteet lapsen, hänen perheensä ja heidän elinympäristönsä välillä; myös esimerkiksi lastensuojelujärjestelmä tai muut palvelut, joiden piirissä lapsi ja perhe ovat
- Systeemisessä ajattelussa syy-seuraussuhteet eivät ole yksisuuntaisia vaan kehämäisiä, jolloin kaikkien systeemiin kuuluvien palasten toiminta vaikuttaa kaikkeen
- Systeemit ja perhesysteemit lähtökohtaisesti luonteeltaan kompleksisia, liikkeessä olevia ja muuttuvia

Systemeeminen tapa hahmottaa ongelmaa

- Ongelmat eivät ole yksilöiden ominaisuuksia, vaan ratkaisut löytyvät vuorovaikutussuhteista
- Työn kohteena koko perhe, ei yksittäisen ”ongelman hoitaminen”
- Ongelma nähdään ratkaisuyrityksenä.
- Esim. lapsen oireet ja käyttäytyminen voidaan nähdä tämän pyrkimyksenä ratkaista ongelma
- Tarkastelemalla vuorovaikutussuhteita pyritään etsimään ja löytämään havaittavien ongelmien taustalla vaikuttavia mahdollisia juurisyytä

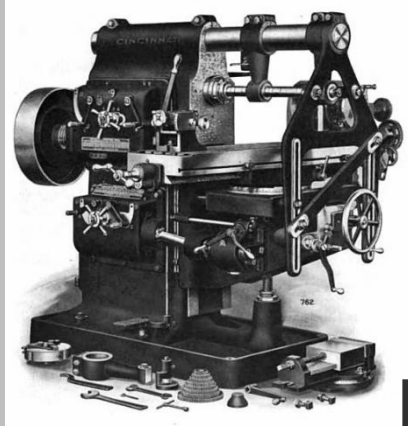
Perhe ja palvelut liittyvät yhteiseksi systeemiksi

- Emme arvioi tilannetta pelkästään ulkopuolelta, vaan systeemin sisällä vaikuttaen omalla toiminnallamme ja puheellamme
- Vuorovaikutuksen kautta tapahtuu aina vaikuttamista
- Kaikella tekemisellä ja sanomisella on vaikutusta → jokainen kohtaaminen on merkityksellinen.
- Mitä minä tuon tähän?
- Mikä vaikutus minun tekemiselläni on?
- Yhteinen systeeminen ajattelutapa rohkaisee työntekijöitä vaihtoehtoisten näkökulmien ja vaihtoehtoisten olettamusten (hypoteesien) pohtimiseen ja perheen läheisverkoston mukaan ottamiseen
- Käytetään sellaisia työtapoja ja menetelmiä, jotka antavat tilaa kysymyksille, yhteiselle ajattelulle ja keskustelulle

Yhdessä olemme enemmän

- Olemme vastavuoroisesti riippuvaisia toisistamme – kehittyäksemme tarvitsemme toistemme näkökulmia.
- Systemisesti työskentelevä ammattilainen tunnustaa oman tietonsa rajat, pystyy sietämään epävarmuutta ja pysähtyy säännöllisesti refleктоimaan omia ajatuksiaan
- Reflektion saa apua muilta. Tiimin yksi keskeinen tehtävä on pyrkiä tiiminä pysähtymään ja tarkastella tilannetta eri näkökulmista. Tällä pyritään estämään virhetulkintojen ja liian hätäisten ratkaisujen tekeminen

KONE

SYSTEEMI

HALLINTA

Tietäminen.
Säännöt. Järjestys.

LINEAARISUUS: SYY - SEURAUUS

TODELLISUUS ON ANNETTU

JOKO - TAI Oikea/Väärä

Teoreettinen ja tieteellinen tieto (kirjat)

KONTROLLI JA VARMUUS

Mitä? Miksi?

MENETELMÄKESKEISYYS

MONOLOGI

ajattelumallit ja lähestymistavat

DIALOGI

Ei tietäminen... uteliaisuus,
erilaisuus, kaaos...

Kehämäisyys, vastavuoroisuus...
1+1 on enemmän kuin 2

SEKÄ – ETTÄ, EHKÄ...

**Todellisuutta luodaan
vuorovaikutuksessa.**

Suhde- ja kontekstietä (tarinat)

epävarmuus ja

näkökulmaisuus

Miten?

Entä jos?

A photograph of two women in conversation. The woman on the right is older, with short white hair, wearing glasses and a green polka-dot shirt. She is smiling and gesturing with her hands. The woman on the left is younger, with dark curly hair, wearing a white top, and is seen from the back/side. They are standing in front of a stone building.

Millaisissa tilanteissa voisit omassa työssäsi hyödyntää systeemistä ajattelua?
Vrt. edellisen dian kone/systeemi -erottelu

Lupaa pyytävä työote

Lupaa pyytävä työote

- Kyse on vuorovaikutusstrategiasta asiakassuhteessa, jossa työntekijä pyytää **asiakkaalta lupaa jokaiseen askeleeseen** työskentelyssä, sekä alussa että eri vaiheissa
- Kyse ei ole viranomaistoimintaan kuuluvasta suostumuksen pyytämisestä hallinnollisena toimenpiteenä, vaan luvan pyytämisestä jatkuvana työtä ohjaavana periaatteena ja käytäntönä
- Kohtaaminen rakennetaan lupaa pyytäen, jossa kysymykset ovat kutsuja keskusteluun:
 - ”Onko sinulla hetki aikaa keskustella nyt...”,
”Haluatko että tapaamme kotona vai haluatteko toimistotapaamisen...”, ”Käykö sinulle, jos kerromme tästä opettajalle....”

Lupaa pyytävä työote

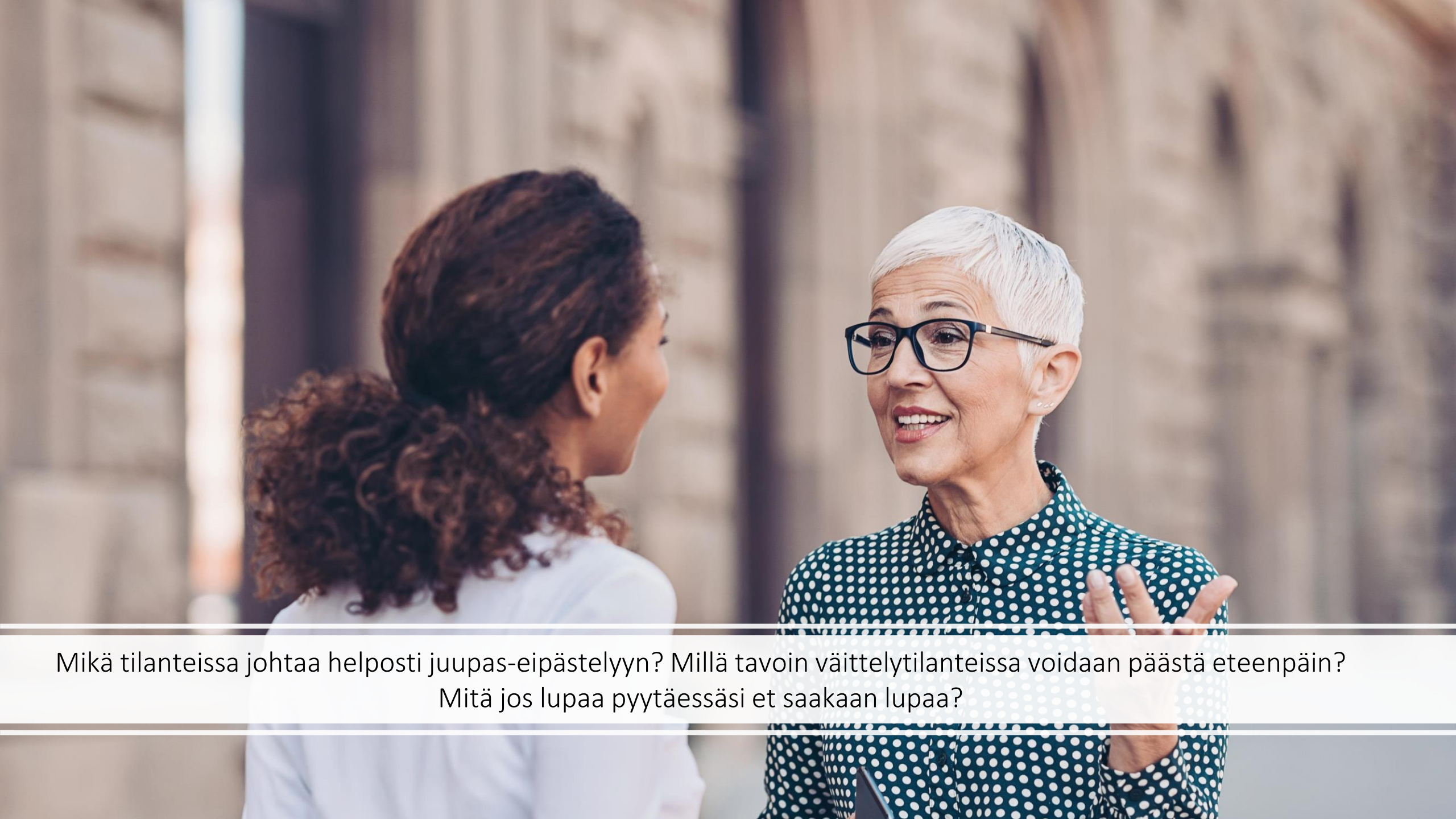
- Ei aloiteta ongelmapuheella vaan kysytään, voidaanko tietystä asiasta puhua
 - ”Voimmeko puhua päihteiden käytöstäsi?”
 - ”Pysähdyttäisiinkö hetkeksi tähän..., haluaisin kysyä, onko teille ok, että keskustelemme tästä?”
 - ”Mitäköhän hyvää siitä voisi seurata jos juttelisimme tästä? Tai mitä haittaa?”

Lupaa pyytävä työote

- Asiakkaan kokema turvallinen tila puhua eri aiheista varmistetaan
- Asiakkaalle syntyy kokemus, että hänellä on päätösvaltaa prosessissa ja vahvistetaan hallinnan tunnetta
- Suostumuksen saaminen auttaa sitoutumisessa

Mikä tilanteissa johtaa helposti juupas-eipästelyyn? Millä tavoin väittelytilanteissa voidaan päästä eteenpäin?
Mitä jos lupaa pyytäessäsi et saakaan lupaa?

Dialogisuus ja reflektiivisyys

Dialogisuus on läsnä olevaa keskustelua

- Dialogisessa lähestymistavassa korostetaan nykyhetkeä ja annetaan keskustelussa etusija kommentteille tästä hetkestä, tässä keskustelussa.
- Pyrkimyksenä on saada esille moniääninen ja elävä kuvaus asiakkaan tilanteesta. Suhdenäkökulmaa ja asiakkaiden omia sanoja ja tarinoita painotetaan oireiden sijasta
- Tässä-ja-nyt oleminen, ei-tietämisen tila ja moniäänisyys

Dialogisuus

- Keskeistä on erottaa kuunteleminen ja puhuminen tavallista enemmän toisistaan:
 - *kuunnella erityisen tarkasti*
 - *tuoda esiin erilaisia ajatuksia siitä, mitä kuullut asiat itsessä ovat herättäneet*
- Dialogisuudessa pyritään samaan monia ääniä esiin
- Ei-tietäminen on kykyä olla kiinnostunut ja utelias sille mitä toinen sanoo, ja olla lähtemättä nopeisiin hypoteeseihin, selityksiin tai ratkaisujen tarjoamiseen

KUINKA PUHUA NIIN, ETTÄ ITSELLE SYNTYY HALU
KUULLA JA TOISELLE SYNTYY HALU KUUNNELLA?

- JUKKA PYHÄJOKI-

Reflektiivisyys

- Tom Andersen, 1990-luku, Norja
- Aiemmin systeemissä terapiassa terapeutti haastatteli asiakkaita ja tiimi seurasi keskustelua yksisuuntaisen peilin takaa.
- Andersenin refleктоivan tiimin idea poisti yksisuuntaisen peilin ja siirsi kaikki samaan huoneeseen, jolloin kaikki kuulivat kaiken keskustelun.
- Työntekijät välillä refleктоivat eli kävivät keskenään keskustelua siitä, mitä ajatuksia aiempi keskustelu on herättänyt ja perhe puolestaan saattoi kommentoida työntekijöiden keskustelua

REFLEKTIIVISEN KESKUSTELUN PERIAATTEITA

(Tom Andersen)

Puhutaan ja kuunnellaan – ei tiedetä

- Puhutaan vain siitä, mitä kuultiin
- Puhutaan omasta näkökulmasta, mitä ajatuksia itsessä heräsi
- Keskusteluun mahtuu erilaisia, keskenään mahdollisesti ristiriitaisiakin ääniä
- Vältetään ehdottomia näkökulmia, puhutaan pohtien ja kysyen
 - ”*tulee mieleen..*”
 - ”*ehkä tämä on...*”
 - ”*voisiko olla kyse..*”
 - ”*huomasin ajattelevani, että...*”
- Puhumisen ja kuuntelun vuorottelu on tärkeää

Kuunnellaan ja puhutaan – ei tiedetä

- Välillä on mahdollista kuunnella omaa sisäistä dialogia eli omia ajatuksia, toisten ajatuksia ja niitä mahdollisesti uusia ajatuksia, joita toisten keskustelu herättää
- Hiljaiset hetket tarjoavat mahdollisuuden kuunnella omaa sisäistä dialogia (mitä tämä minussa herättää?)
- Annetaan kuulijalle mahdollisuus poimia ajatuksista ne, mitkä hän koee tärkeiksi
- Pyritään käyttämään samanlaista kieltä ja samoja sanoja kuin asiakas
 - todennäköisemmin syntyy kokemus kuulluksi tulemisesta

Reflektointi

- Reflektion avulla on mahdollista:
 - löytää uusia ajattelu- ja käyttäytymismalleja
 - tarjota uudenlaisia vaihtoehtoja ja näkemyksiä asiaan
 - Antaa aikaa ja tilaa pysähtyä omaa toimintaa ohjaavien käsitysten ja tunteiden reflektointiin- työntekijä ei jää yksin
- Itsereflektio
- Reflektio työparin kanssa
 - Asiakkaan läsnäollessa
 - Ilman asiakasta
- Reflektio työryhmän kanssa
 - Asiakkaan läsnäollessa
 - Ilman asiakasta

Reflektion hyödyt

- Osoittaa, että puhuttu asia on tärkeä ja kuuntelemiseen on paneuduttu
- Nostaa esille olennaisen ja auttaa siten asian työstämisessä
- Reflektiossa voi tarkastaa, onko ymmärtänyt asian oikein
- Auttaa asian tai tunteiden sanoittamisessa
- Palauttaa asian asiakkaan itsensä pohdittavaksi
- Mahdollistaa asian tarkastelemisen itsen ulkopuolella ja mahdollistaa uudenlaisten näkökulmien löytämisen asiaan

Hypoteesit

Mitä ovat hypoteesit?

- Systeemiajattelussa on keskeistä hypoteesien muodostaminen ja niiden kautta tapahtuva työskentely
- Hypoteesi on
 - *selitys,*
 - *oletus,*
 - *olettamus tai*
 - *väite* jollekin asialle
- Työntekijän toimintaa ohjaavat alustavat tulkintavaihtoehdot tai johtolangat ovat hypoteeseja
- Hypoteesit tuovat myös asiakkaille vaihtoehtoisia tulkintoja ja mahdollisuuksia

Mitä ovat hypoteesit?

- Ongelmalliset tilanteet saavat tekemään oletuksia ongelmien syistä
- Usein johtopäätökset tehdään hyvin nopeasti ja muut mahdolliset selitykset suljetaan pois
- Oletettuja selityksiä muodostetaan aina, vaikka niitä ei tiedostaisikaan
- Todellisuudessa asioiden nykytilalle voi olla useita selityksiä
- Juuttuminen vain yhteen teoriaan tai näkökulmaan voi rajoittaa niiden perheiden määrää, joille voimme olla hyödyksi

Hypoteesit jäsentävät ajattelua- älä rakastu niihin!

- Toimivat hypoteesit välttävät syylistämistä tai yhden yksiselitteisen selityksen etsimistä
- Hypoteesien oikeaan osuvuus tulee esiin vasta, kun hypoteesien ohjaamana otetaan etenemisaskeleita: osa osuu ja osa ei
- Jokaisen on tärkeä olla tietoinen omista hypoteeseistaan ja tunnistaa niiden keskeneräinen luonne – mihin tämä oletus perustuu, mistä se tuli, miten se muotoutuu ja kehittyy?
- Kysy itseltäsi
 - Tukevatko havainnot hypoteesia vai eivät?
 - Tuntuuko hypoteesimme hyödylliseltä?
 - Avaako se uusia mahdollisuuksia vai kapeuttaako se ajattelua?

Kiitos!

Kouluttajat:

Anne Frimodig, perheterapeutti, sosiaalityöntekijä YTM, Siun sote

Päivi Malinen, sosiaalityöntekijä YTM, ISO

Jälki
elämälle.

Lähteitä ja kirjallisuutta

- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanna (2019a) [Systeemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi. Valtakunnallinen arviointi](#). Raportti 3/2019. Helsinki: THL.
- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanna (2019b) [Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista](#). Työpaperi 33/2019. Helsinki: THL.
- Alhanen, Kai & Lavila, Pekka & Kangas, Marjo & Lamppula, Tomi & Petrelius, Päivi (2019) [Systeemisen muutoksen johtaminen lastensuojelussa – Opas esimiehille ja johtajille](#). Opas 45/2019. Helsinki: THL.
- Civil, Tiina & Abrahamsson, Outi & Mäki-Fossi, Satu & Miettunen, Nanna (2019) [Systeeminen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä](#). Työpaperi 34/2019. Helsinki: THL.
- Fagerström, Katarina (2016) [Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä](#). Työpaperi 42/2016. Helsinki: THL
- Huupponen, Marika ja Timonen, Siiri 2021: [Kuuntele ja arvosta – raportti lastensuojelun yhteistyökumppaneiden alkukartoituskyselystä. Sattumanvaraisesta tuesta kohti onnistunutta yhteistyötä](#). Itä-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus 22.6.2021
- Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina (2019) [Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi: Loppuraportti](#). Raportteja ja muistioita 2019:4. Helsinki: STM.
- Lahtinen, Pia & Männistö, Leena & Raivio, Marketta (2017) [Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja](#). Työpaperi 7/2017. Helsinki: THL.
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

- Muukkonen Tiina (2015) [Luottamus lastensuojelussa. Monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen.](#) Licensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Petrelius, Päivi; Tulensalo, Hanna; Jaakola, Anne-Mari ja Hietämäki, Johanna (toim.) 2016. [Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi. Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi.](#) Työpaperi 33/2016. Helsinki: THL.
- Petrelius, Päivi & Uutela, Anne (2020) [Systemisen lastensuojelun toimintamallin käyttöönotto ja juurruttaminen. Konsultoitujen sosiaalityöntekijöiden kokemuksia.](#) Työpaperi 24/2020. Helsinki: THL.
- Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura & Miettunen, Nanna (2021) [Systemisiä kokeiluja – kohti jatkuvaa yhdessä oppimista.](#) Työpaperi 7/2021. Helsinki: THL.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Tulensalo, Hanna, Kumpulainen Kirsti; Kekkonen, Marjatta 2017. Monitoimijainen arviointi. Teoksessa: [Eriyis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit – Osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa.](#) Työpaperi 26/2017, 11–37. Helsinki: THL.
- Yliruka, Laura & Eriksson, Pia & Jokinen, Liisa & Pasanen, Kaisa (toim.) 2022. [Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla.](#) Työpaperi 52/2022. Helsinki: THL.
- Yliruka, Laura & Tasala, Tanja (2022) [Lastensuojelun systemisen toimintamallin kansallinen tilannekuva vuonna 2021.](#) Tutkimuksesta tiiviisti 9/2022. Helsinki: THL.